

вих помилок і підвищує загальну надійність фінансової звітності підприємства, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Варто зазначити, що від внутрішнього контролю власники і управлінський менеджмент підприємства можуть очікувати виключно обґрунтованого рівня забезпечення досягнення поставлених цілей, але не абсолютної гарантії безпомилкового функціонування підприємства.

Abstract. The article examines the processes of internal control over the financial statements of an enterprise in the context of payroll. It is established that effective internal control is necessary to prevent offences in the field of labour and accounting legislation. The main tasks and key attributes of internal control over the reporting on payroll are allocated.

Based on generalised data on the results of control, a linear algorithm for its implementation is presented. Attention is also focused on typical errors that may arise during the implementation of control, and ways to eliminate them at the enterprise level are proposed.

Keywords: internal control, salary, financial statements, payroll.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Костенко О. О., Афанас'єва І. І. Функції та завдання організації внутрішнього аудиту на авіаційних підприємствах. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: VI Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 27 листопада 2020 р.): тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 63–65. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/20379>
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996- XIV (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>
4. Подмешальська Ю. В., Бескоста Г. М., Стафійчук К. В. Аудит розрахунків з оплати праці. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. С. 12–15. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5975>
5. Ткаченко Н. А. Особливості документального оформлення операцій з обліку праці та її оплати. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/osoblivosti-dokumentalnogo-oformlennya-operaciy-z-obliku-praci-ta-ii-oplati.html>

УДК 657.6:004.9

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

А. Я. Максим'як, І. Г. Гевлич

Анотація. Стаття присвячена актуальним проблемам аудиту необоротних активів у контексті цифрової трансформації економіки. Проаналізовані традиційні методи аудиту, виявлені їх обмеження в сучасних умовах, ідентифіковані проблеми організації ефективної аудиторської перевірки, розглянуті можливості інструментів диджитал-аудиту: RFID, штучного інтелекту, блокчейну, ERP-систем тощо. Констатовані виклики, пов'язані зі впровадженням цифрових технологій в аудит, зокрема кібербезпека та підвищення кваліфікації аудиторів. За результатами дослідження зроблені висновки та запропоновані рекомендації щодо підвищення ефективності аудиторського процесу за допомогою інноваційних технологій.

Ключові слова: аудит, необоротні активи, оптимізація, диджитал-інструменти, цифрова економіка.

Постановка проблеми. Необоротні активи є ключовим елементом у функціонуванні будь-якого підприємства, забезпечуючи діяльність і займаючи значну частину вартості, тому точність даних про них у фінансовій звітності має вирішальне значення для користувачів. Аудит є дієвим інструментом верифікації показників звітності щодо необоротних активів, оскільки мінімізує ризики ефективності управлінських рішень, які приймаються на основі звітності. У сучасних умовах впровадження новітніх технологій, автоматизація бізнес-процесів і розвиток цифрової економіки створюють нові виклики для аудиту, що потребує адаптації наявних підходів та методологій. Удосконалення аудиту необоротних активів у диджитал-економіці є важливим завданням забезпечення прозорості фінансової звітності, зменшення ризиків та підвищення довіри з боку користувачів інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками дослідження проблем оптимізації аудиту необоротних активів проводили науковці О. О. Дядюн, А. І. Орехова, Л. В. Гольченко, А. В. Конєва, З. П. Урусова у роботах [1–3]. Водночас варто зазначити, що цифровізації

аудиту необоротних активів не було приділено належної уваги, що вимагає продовження та осучаснення досліджень.

Метою статті є ідентифікація основних проблем, що виникають під час аудиту необоротних активів на вітчизняних підприємствах, з погляду розробки рекомендацій для їх вирішення за допомогою диджитал-інструментів.

Основний розділ. Зазначимо, що наразі визначення необоротних активів у міжнародних стандартах фінансової звітності відсутні, національні ж облікові стандарти (НП(С)БО 1) визначають їх як активи, що не є оборотними, тобто не є грошима, їх еквівалентами, активами, призначеними для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи дванадцяти місяців з дати балансу [4]. Це основні засоби (будинки, споруди, передавальні пристрої, машини, обладнання, транспортні засоби, інструменти, виробничий інвентар тощо), нематеріальні активи (патенти, ліцензії, торговельні марки, ноу-хау, авторські права, програмне забезпечення), малоцінні необоротні матеріальні активи (наприклад, меблі, інструменти), довгострокові біологічні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість.

Завданням аудиту необоротних активів є підтвердження достовірності оцінки, наявності активів та відповідності їх відображення у фінансовій звітності підприємства вимогам стандартів. Це здійснюється шляхом отримання аудиторських доказів через здійснення таких аудиторських процедур:

- аналітичні процедури як порівняння даних про необоротні активи з попередніми періодами, бюджетами та планами, аналіз співвідношення окремих елементів необоротних активів між собою та іншими статтями фінансової звітності, виявлення незвичайних коливань та відхилень;
- інспектування первинних документів як дослідження договорів купівлі-продажу, актів приймання-передачі, інвентарних карток, накладних та інших документів, що підтверджують наявність та рух необоротних активів, перевірка правильності оформлення та обґрунтованості сум, зазначених у документах;
- інвентаризація необоротних активів з метою підтвердження їх наявності, стану та відповідності обліковим даним, зіставлення результатів інвентаризації з даними бухгалтерського обліку;
- оцінка методів амортизації як перевірка відповідності обраних методів амортизації характеру використання необоротних активів та вимогам нормативних документів, повторний розрахунок сум амортизації та їх порівняння з даними бухгалтерського обліку;
- перевірка обчислень – правильності обчислення первісної та залишкової вартості необоротних активів, накопиченої амортизації та зносу;
- перевірка правильності відображення у бухгалтерському обліку операцій з необоротними активами;
- оцінка ризику помилок або шахрайства стосовно інформації щодо необоротних активів у фінансовій звітності.

Під час аудиторської перевірки необоротних активів виникає низка проблем, які значно ускладнюють процес аудиту. Однією з головних перешкод є трудомісткість перевірки великої кількості документів та численних активів у натуральній формі під час інспектування та інвентаризації зі врахуванням того, що вибірковість може призвести до ризику невиявлення суттєвих викривлень. Для вирішення цієї проблеми можна застосовувати сучасні цифрові інструменти, зокрема RFID-технології та штрих-коди, що дають змогу швидко і точно ідентифікувати активи, зменшуючи кількість ручної роботи, а для інвентаризації на великих об'єктах, як-от склади чи виробничі приміщення, додатково використовувати дрони.

Іншою важливою проблемою є суб'єктивність оцінки нематеріальних активів, як-от патенти, бренди, торгові марки, нематеріальні активи, розроблені самою компанією, адже їх оцінка часто базується на припущеннях та судженнях укладачів звітності. Для вирішення цієї проблеми доцільно застосовувати штучний інтелект (AI), який допомагає автоматизувати оцінку активів, спираючись на ринкові дані та прогнози і мінімізуючи вплив людського фактора.

Експерти стверджують, що вже у поточному році штучний інтелект буде використовуватися у 30 % аудитів фінансової звітності, що дасть змогу забезпечити більшу прозорість, об'єктив-

ність і надійність під час оцінки інформації [5]. Штучний інтелект є ключовим інструментом аудиторів у виявленні потенційних ризиків і сприяє підвищенню довіри як з боку клієнтів, так і з боку користувачів фінансових звітів, верифікованих аудиторами.

Загальновідомо, що ризик аудиту значно зростає, якщо система внутрішнього контролю компанії, яка перевіряється, недостатньо ефективна. Для підвищення прозорості та надійності обліку активів може бути впроваджена блокчейн-технологія, яка забезпечує незмінність і прозорість усіх операцій з активами: усі транзакції реєструються у розподіленій базі даних, що унеможливорює маніпуляції або приховування інформації. Не менш важливо інтегрувати ERP-системи для централізованого управління даними, що забезпечує контроль та видимість усіх операцій в режимі реального часу.

Ще однією проблемою є трудомісткість збору даних під час ручного обліку, який використовується і компаніями, що перевіряються, і самими аудиторами. Ручний облік є неефективним, містить ризики помилок, займає багато часу. Для вирішення зазначеної проблеми доцільно використовувати ERP-системи, які автоматизують процес обліку та управління. До того ж для моніторингу стану активів у реальному часі можуть використовуватися IoT-сенсори, що дають змогу миттєво отримувати актуальні дані.

В умовах воєнного стану в Україні проведення інвентаризації та аудиторських перевірок стає більш ускладненим через обмеження пересування та небезпеку для членів інвентаризаційних комісій на певних територіях. У таких випадках можливим рішенням є застосування дронів для дистанційної інвентаризації активів, що дає змогу виконувати перевірку, не відвідуючи об'єкт фізично. Також використання хмарних технологій для зберігання та доступу до облікових і фінансових даних допомагає забезпечити безперебійний доступ до інформації з будь-якої точки світу, незалежно від фізичного розташування активів.

Отже, можна констатувати, що аудит необоротних активів наразі все більше перетворюється на високотехнологічний процес, що вимагає не тільки знання традиційних методик, а і вміння працювати з сучасними диджитал-інструментами: RFID, дронами, штучним інтелектом, блокчейном, ERP-системами тощо. Їх впровадження суттєво спрощує процес аудиту, зменшує ризики та підвищує ефективність перевірки у складних умовах, зокрема під час воєнного стану в Україні. Водночас застосування цифрових інструментів викликає нові проблеми – загрози кібербезпеки, що потребують додаткових заходів захисту інформації, а також потреби постійного оновлення навичок аудиторів для ефективного використання інноваційних технологій. Для ефективного вирішення цих проблем необхідний системний підхід, який включає розробку та впровадження нових стандартів, навчання персоналу, створення сприятливого законодавчого середовища та активну співпрацю всіх зацікавлених сторін.

Основні диджитал-інструменти, що можуть бути використані для оптимізації аудиту необоротних активів, узагальнені у табл. 1.

Таблиця 1

Диджитал-інструменти оптимізації аудиту необоротних активів

№ з/п	Проблема	Можливі ризики	Диджитал-інструменти
1	Тривалість і трудомісткість перевірки	Високий ризик пропущених суттєвих викривлень, що призводить до неправильних висновків	RFID, штрих-коди, дрони
2	Суб'єктивність оцінки нематеріальних активів	Неточні оцінки, що впливають на фінансовий стан компанії	Штучний інтелект (AI)
3	Високий ризик суттєвого викривлення даних	Викривлення звітності внаслідок шахрайства, втрата активів	Блокчейн, ERP-системи
4	Труднощі збору даних під час ручного обліку	Помилки в обліку, затримки в оновленні даних	ERP-системи, IoT-сенсори
5	Проблеми перевірки в умовах воєнного стану	Неможливість проведення інвентаризації на місцях, втрата активів	Дрони, хмарні технології

Джерело: укладено автором

Крім згаданих технологій, значно покращити якість аудиторської перевірки може залучення таких диджитал-інструментів:

1. Роботизація процесів автоматизації (RPA) дає змогу автоматизувати рутинні завдання, як-от обробка документів, перевірка бухгалтерських записів та порівняння даних, що скорочує кількість помилок і звільняє час для більш складного аналізу.

2. Аналітика великих даних (Big Data Analytics) забезпечує можливість аналізувати величезні обсяги інформації та швидко виявляти аномалії або викривлення в облікових даних, що можуть вказувати на можливі помилки чи шахрайства.

3. Віртуальна та доповнена реальність (VR / AR) використовується для віддаленої перевірки активів, коли аудиторі можуть віртуально «перебувати» на об'єкті, оглядаючи активи або стан документів без фізичної присутності.

Отже, поєднання диджитал-інструментів та підвищення кваліфікації аудиторів дає змогу суттєво покращувати якість аудиту необоротних активів, зробивши його більш ефективним, точним та безпечним.

Висновки. За результатами дослідження можна зробити такі висновки:

1. Аудит необоротних активів є ключовим елементом забезпечення достовірності фінансової звітності підприємств.

2. Традиційний аудит сьогодні стикається з численними проблемами, як-от тривалість і трудомісткість перевірки, суб'єктивність оцінки нематеріальних активів, високий ризик суттєвого викривлення даних, труднощі збору даних під час ручного обліку, проблеми перевірки в умовах воєнного стану.

3. У цифровій економіці ідентифіковані проблеми можуть бути успішно вирішені за допомогою диджитал-інструментів, як-от технології RFID, штрих-коди, IoT-сенсори, дрони під час інвентаризації, штучний інтелект, блокчейн, ERP-системи тощо.

4. Цифрові інструменти відкривають нові можливості оптимізації аудиторських процесів, знижуючи ризики та підвищуючи довіру до фінансової інформації, але викликають нові проблеми – загрози кібербезпеці та потреби підвищення кваліфікації аудиторів для ефективного використання інноваційних технологій. Їх вирішення має бути у центрі уваги аудиторської спільноти та регуляторних органів.

Дослідження зміни регулювання аудиту в умовах цифрової економіки буде напрямом подальших пошуків.

Abstract. The article is devoted to the current problems of the audit of non-current assets in the context of the digital transformation of the economy. Traditional audit methods are analyzed, their limitations in modern conditions are revealed, problems of organizing an effective audit are identified, the possibilities of digital audit tools are considered: RFID, artificial intelligence, blockchain, ERP systems, etc. The identified challenges related to the introduction of digital technologies in auditing, in particular, cyber security and improving the qualifications of auditors. Based on the results of the research, conclusions were drawn, and recommendations were made to increase the effectiveness of the audit process with the help of innovative technologies.

Keywords: audit, non-current assets, optimization, digital tools, digital economy.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дядюн О. О. Планування та етапи аудиту нематеріальних активів підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 2(119). С. 79–85. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/2_2021/16.pdf

2. Орехова А. І., Гольченко Л. В. Організація та методика аудиту необоротних активів: принципи та послідовність перевірки. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 48. С. 271–275. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/48_2020_ukr/52.pdf

3. Конєва А. В., Урусова З. П. Сучасні проблеми обліку і аудиту нематеріальних активів на підприємствах. *Молодий вчений*. 2020. № 6(82). С. 203–206. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/940/903>

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Закон України від 07.02.2013 р. № 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 30.09.2024).

5. Використання технологій на основі штучного інтелекту в аудиті. *Kreston Ukraine*. 03.08.2023. URL: <https://kreston.ua/vykorystannia-tekhnohohiy-na-osnovi-shtuchnoho-intelektu-v-audyti> (дата звернення 30.09.2024).